

Ιωάννης Ευνούχος

Περίληψη :

Αξιωματούχος της Τραπεζούντας, ευνούχος, έζησε στο πρώτο μισό του 14ου αιώνα. Έφερε τον τίτλο του μεγάλου δουκός και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εσωτερική ζωή της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας στη διάρκεια της τέταρτης και στα πρώτα χρόνια της πέμπτης δεκαετίας του 14ου αιώνα, παίρνοντας ενεργό μέρος στον εμφύλιο πόλεμο που ξέσπασε μετά το θάνατο του Βασιλείου Μεγάλου Κομνηνού μεταξύ της τοπικής αριστοκρατίας και της Ειρήνης Παλαιολογίνας. Απέκτησε φήμη και ως δωρητής και κτήτορας ορισμένων μονών.

Τόπος και Χρόνος Θανάτου

Μάρτιος 1334, στα Λίμνια

Κύρια Ιδιότητα

Αξιωματούχος

1. Γενικά

Ο ευνούχος Ιωάννης ήταν αξιωματούχος της [Τραπεζούντας](#) ο οποίος έζησε στο πρώτο μισό του 14ου αιώνα. Δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με την καταγωγή του στις πηγές, εικάζεται πάντως ότι δεν ανήκε σε καμία από τις επιφανείς αριστοκρατικές οικογένειες. Πιθανότατα λοιπόν έκανε σταδιοδρομία χάρη στις ικανότητές του. Έφερε τον υψηλόβαθμο τίτλο του [μεγάλου δουκός](#), που σήμαινε ότι ήταν διοικητής των ναυτικών δυνάμεων της Τραπεζούντας.¹ Διέμενε στα Λίμνια, πόλη στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας, η οποία ήταν ναυτική βάση. Είναι βέβαιο ότι ο ευνούχος Ιωάννης διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εσωτερική ζωή της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας στα μέσα του 14ου αιώνα.

2. Σταδιοδρομία

Ο μέγας δούξ Ιωάννης μνημονεύεται για πρώτη φορά στις πηγές σε σχέση με τα γεγονότα που ακολούθησαν την αλλαγή στο θρόνο της Τραπεζούντας, όταν μετά τις βραχύχρονες διακυβερνήσεις του [Ανδρόνικου Γ' Μεγάλου Κομνηνού](#) (1332-1332) και του [Μανουήλ Β' Μεγάλου Κομνηνού](#) (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 1332) στο θρόνο ανέβηκε ο [Βασίλειος Μέγας Κομνηνός](#) (1332-1340). Ο νέος αυτοκράτορας στηριζόταν στη βυζαντινή υποστήριξη και στην υποστήριξη μερίδας αρχόντων φιλοβυζαντινής τοποθέτησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι την ανάρρησή του στο θρόνο ακολούθησαν μέτρα εναντίον της τοπικής αριστοκρατίας μη ελληνικής καταγωγής,² ενώ πριν περάσει πολύς καιρός ο Βασίλειος νυμφεύτηκε την [Ειρήνη Παλαιολογίνα](#), εξώγαμη κόρη του Βυζαντινού αυτοκράτορα [Ανδρόνικου Γ' Παλαιολόγου](#). Σύμφωνα με πληροφορίες του [Μιχαήλ Πανάρετου](#), στις 21 Φεβρουαρίου του 1333 ο μέγας δούξ Ιωάννης έλαβε μέρος στα επεισόδια στα οποία δολοφονήθηκε ο πρόσφατα ανατραπείς αυτοκράτορας Μανουήλ Β' Μέγας Κομνηνός. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει τη φιλοβυζαντινή τοποθέτηση και του ίδιου του ευνούχου Ιωάννη, υπόθεση που επιβεβαιώνεται εξάλλου και από μεταγενέστερα γεγονότα.

2.1. Συμμετοχή στον εμφύλιο πόλεμο

Μερικά χρόνια αργότερα ο ευνούχος Ιωάννης αναμείχθηκε στον εμφύλιο πόλεμο στην Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας, υποστηρίζοντας την Ειρήνη Παλαιολογίνα. Η Ειρήνη, σύζυγος του Βασιλείου Μεγάλου Κομνηνού, ανέλαβε το θρόνο μετά τον αιφνίδιο θάνατο του Βασιλείου στις 6 Απριλίου του 1340. Το γεγονός ότι δεν ήταν νόμιμος διάδοχος του θρόνου της Τραπεζούντας αφενός (εφόσον δεν καταγόταν από τον οίκο των Μεγάλων Κομνηνών) και οι ισχυροί δεσμοί της με το Βυζάντιο από όπου ζητούσε βοήθεια αφετέρου έστρεψαν μερίδα της τοπικής αριστοκρατίας εναντίον της. Στις συγκρούσεις που ξέσπασαν, ο μέγας δούξ Ιωάννης, παίρνοντας το μέρος της Ειρήνης, εκδήλωσε για μια ακόμα φορά φιλοβυζαντινή διάθεση.

Ιωάννης Ευνούχος

Στις πηγές αναφέρεται ότι στις 2 Ιουλίου 1340 ο Ιωάννης έφθασε από το φρούριο των Λιμνίων στην Τραπεζούντα με μεγάλο στρατό.³ Στη σύγκρουση που ακολούθησε πυρπολήθηκε η [μονή του Αγίου Ευγενίου](#) και όλα τα γύρω κτήρια καταστράφηκαν από την πυρκαγιά. Ο ευνούχος Ιωάννης συνέλαβε ορισμένους επιφανείς εκπροσώπους της αντίπαλης πλευράς στον εμφύλιο πόλεμο, μεταξύ άλλων και τον άρχοντα Τζανιχίτην, τον οποίον οδήγησε στα Λίμνια, όπου αργότερα ο τελευταίος εκτελέστηκε.

3. Θάνατος

Ο ευνούχος Ιωάννης δολοφονήθηκε τον Μάρτιο του 1344 κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες. Είναι πάντως λογικό να υποθέσουμε ότι επρόκειτο για ενέργεια των πολιτικών του αντιπάλων, καθώς ο μέγας δούξ ήταν υπεύθυνος για την κράτηση στα Λίμνια του [Μιχαήλ Μεγάλου Κομνηνού](#), ο οποίος στέφθηκε αυτοκράτορας μετά το θάνατο του Ιωάννη.

4. Δωρητής και κτήτορας

Ο ευνούχος Ιωάννης είχε τη φήμη μεγάλου προστάτη και δωρητή μονών. Ίδρυσε τις μονές της [Θεοσκεπάστου](#) και του Φάρου. Την τελευταία τη στήριξε μάλιστα οικονομικά με πολλές δωρεές. Υπήρξε επίσης δωρητής της [μονής Σουμελά](#).

1. *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τόμ. Θ' (Αθήνα 1980), σελ. 330 (E. Ahrweiler-Γλύκατζη)
2. Karpov, S.P., "Trapezund i Konstantinopol v XIV veke", *Vizantijskij vremennik* 36 (1974), σελ. 86.
3. Uspenskij, F.I., *Očerki iz istorii Trapezuntskoj imperii* (Leningrad 1929), σελ. 102-103.

Βιβλιογραφία :

	Λαμφίδης Ο. , "Μιχαήλ του Παναρέτου περί των Μεγάλων Κομνηνών", <i>Αρχαίον Πόντου</i> , 22, 1958, 5-128
	Miklosich F., Müller J. , <i>Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana I-VI</i> , Vienna 1860-1890
	Успенский Ф.И. , <i>Очерки из истории Трапезунтской империи</i> , Ленинград 1929
	Χρυσάνθος Φιλιππίδης, μητροπολίτης Τραπεζούντος , "Η Εκκλησία Τραπεζούντος", <i>Αρχαίον Πόντου</i> , 4/5, 1933, 1-1070
	Janssens E. , <i>Trébizonde en Colchide</i> , Université Libre de Bruxelles, Bruxelles 1969, Travaux de la Faculté de Philosophie et Lettres XL
	Ahrweiler H. , "Η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας", <i>Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Θ': Υστεροβυζαντινοί χρόνοι (1204-1453)</i> , Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1980, 325-334
	Laurent V. , "Deux chrysobulles inédits des empereurs de Trébizonde Alexis IV – Jean IV et David II", <i>Αρχαίον Πόντου</i> , 18, 1953, 241-278

Γλωσσάριο :

Ιωάννης Ευνούχος

μέγας δουξ/δούκας, ο

Ο επικεφαλής του αυτοκρατορικού στόλου. Το αξίωμα του μεγάλου δούκα αντικατέστησε το 1092 εκείνο του δούκα. Η εμφάνισή του συνδυάστηκε με την διάλυση του θεματικού ναυτικού στόλου και με την προσπάθεια, που καταβαλλόταν εκείνη την περίοδο οργάνωσης ενός ενιαίου βυζαντινού στόλου. Κατά την ύστερη βυζαντινή περίοδο, ο τίτλος του μεγάλου δούκός απονεμόταν στους πλέον υψηλόβαθμους πολιτικούς/στρατιωτικούς αξιωματούχους της αυτοκρατορίας.

Πηγές

Λαμψίδης, Ο. (επιμ.), *Μιχαήλ τον Παναρέτου Περί των Μεγάλων Κομνηνών* (Αθήνα 1958).

Laurent, V., "Deux chrysobulles inédits des empereurs de Trébizonde Alexis IV – Jean IV et David II", *Αρχαίον Πόντου* 18 (1953), σελ. 241-278.

Miklosich, F. – Müller, J., *Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana* V (Wien 1887).

Χρονολόγιο

Φεβρουάριος 1333: Ανάμειξη του Ιωάννη Ευνούχου στη δολοφονία του Μανουήλ Β' Μεγάλου Κομνηνού

Ιούλιος 1340: Υποστήριξη του Ευνούχου προς την αυτοκράτειρα Ειρήνη Παλαιολογίνα στην Τραπεζούντα

Μάρτιος 1344: Ο Ιωάννης Ευνούχος δολοφονείται στα Λίμνια